

СТАНОВИЩЕ

на

ПРОФ. Д.И.Н МИЛКО СТОЯНОВ

Исходящ № ..... дата ..... 201 г.

Входящ № *245* ..... дата *11.04* ..... 2018 г.

ПАЛАНГУРСКИ членски проход № 52, бл. 17
тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91

ЧЛЕН НА НАУЧНО ЖУРИ ЗА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА НАУЧНАТА СТЕПЕН „ДОКТОР НА НАУКИТЕ“. ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ – БАН. СЕКЦИЯ „НОВА ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ“
ТЕМА: ТЪРНОВСКАТА КОНСТИТУЦИЯ В СВЕТЛИНАТА НА БАЛКАНСКИЯ КОНСТИТУЦИОНАЛИЗЪМ ОТ XIX ВЕК. Сравнително историко-правно изследване

АВТОР: ДОЦ. Д-Р КОСТАДИН ИЛИЕВ ПАЕВ

ОБЛАСТ НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ: 2. ХУМАНИТАРНИ НАУКИ

ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ: 2.2 ИСТОРИЯ И АРХЕОЛОГИЯ

Д-р Костадин Паев е доцент по „История на Българската държава и право“ в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“. Притежава образователна и научна степен „доктор“ от 2001 г. Представеният дисертационен труд е посветен на една изключително интересна тема, която има огромно политическо, културно и обществено значение за развитието на модерна България в последните 140 години. Търновската конституция е в основата на цялостната модернизация на страната и връщането към нейните източници и сравнението и с останалите конституционни текстове приети на Балканите и тяхната европейска основа е задача, която, колкото и невероятно да звучи, продължава да бъде актуална и в този момент.

Търсенето на симбиоза между историческия и юридическия анализ е предизвикателство, което винаги може да бъде атакувано в посока липса на баланс между двете ядра на изследването. В случая, балансът обаче не е изцяло нужен и не може да бъде претеглен с аптекарската везна, тъй като все пак в основата на изследването са европейските и балканските конституционни традиции и влияния.

В последните години тази тема е в изследователския поглед на доц. д-р К. Паев. В изследователското пространство се появиха няколко статии и студии, както и монография по темата, което напълно задоволява изискванията на закона за публикации, които са по темата на доктората.

Дисертацията е изградена на широка изворова и историографска основа. Използването на ограничените по тематиката източници се компенсира с използването на историографските постижения на няколко историографи. Авторът се опитва и в повечето от случаите успешно, да не прави прекалено подробни позовавания, а да синтезира използвания материал. Това позволява да се създаде една справедлива картина, която да покаже реалните процеси и явления. Уводът не случайно е сравнително обемем и той не само показва основните целите, задачите и методиката на изследването и прави необходимият историографски анализ. Основна цел според автора е „да се направи сравнително правно-историческо проучване на Търновската конституция с действащите тогава конституции на другите балкански страни – Гърция, Румъния и Сърбия. Един такъв анализ неизбежно е свързан и със сравнения с други по-ранни балкански конституции, както и с някои конституции на западноевропейски страни“.

Глава първа е посветена на модерният конституционализъм на Балканите. Появата на идеите за конституционно устройство в края на XVIII в. в полския и няколкото френски варианта от последното десетилетие на века, застига и балканското пространство, макар и в ограничения периметър на Йонийските острови. Колко силна е идеята за конституционно управление става ясно, че „конституционната дипломация“ се възприема и от имперска Русия, в която използването на самата дума „конституция“ може да завърши с каторга или затвор. Това е един от парадоксите на балканската история, тъй като северната империя ще се замесва в няколко

локални конституционни проекта и тяхната реализация, и в крайна сметка ще се окаже призвана да направи това и с българите. Някои кратки опити показват, че не винаги обществата са готови да възприемат модерното конституционно управление и да го приложат в реалността.

Авторът показва сложната амалгама от октроирани и учредени конституции в региона, процес, който показва, че моделът за налагането на модерно управление не може да е идентичен – нещо което се вижда в крайна сметка и в българския случай – нещо средно, между учредена и дарена конституция.

Показани са различията в подхода към формите на управление – републиканска и монархическа. Първата не става популярна в региона, което обяснява и трудното разделяне с монархиите в региона чак в средата на следващото столетие. Същото може да се каже, че успех имат унитарните държави, което показва, че федерализмът на полуострова е предварително обречен на неуспех като традиция и практика. Авторът ни показва разнообразието и особено проблемите, при реализацията на идеите за народното представителство, разделението на властите, съдебната система и т.н., което не се избягва и в българския случай.

Втора глава е посветена на развитието на българския конституционализъм през Възраждането и отражението му в Търновската конституция. Този текст в основата си е историческата част на изследването и показва българското политическо осъзнаване. Авторът се е спрял на основни проблеми на българското израстване в държавноправно отношение. Тя е разделена на три подпараграфа, отделно всеки от тях се занимава с минимум четири проблема. Анализът обхваща идеите на отделни лица, програмните и проектни документи на българските политически формации, независимо от тяхното място в политическия

спектър на обществото, политическите проекти на международните организации и дипломация за създаването на българската държавност и начинът на нейното функциониране. Авторът доказва, че голяма част от идеите, които са изработени от възрожденското ни общество, както и от дипломацията на Великите сили залягат в Търновската конституция. Различните наименования и параметри на отделни идеи и възгледи не променят извода, че „много от тях не са заимствани директно от чужди конституции, а са включени в Българската конституция по косвен начин – посредством мненията на българските първенци, взети предвид при изготвянето на първоначалния проект, или пряко от участниците в Учредителното събрание.“/с. 229./ Така се доказва, че формата на самоуправление, видът на държавното управление, международният статут на бъдещата държава, териториалният обхват, основните граждански права и свободи, родната църква и др. изведнъж се оказват не само привнесени отвън, но чисто родна идея, осъзната с течение на времето и най-важното – мотивираща целия политически процес на българското Възраждане.

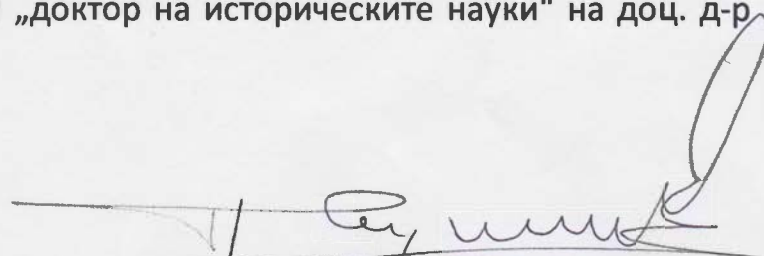
Трета глава представлява именно сравнителноправния анализ на текста на Търновската конституция с постановките на другите балкански конституции. Главата е изключително обемна, има девет подпараграфа, всеки от тях, по мое мнение има значението на едно отделно изследване. На анализ и съпоставка са поставени основните параметри на една конституция – държавният глава и неговите права и задължения, народното представителство във всичките му видове, начини на функциониране, правомощия и функциониране; изпълнителната власт, Правата и свободите на гражданите, съдебната власт, територията и местното самоуправление, армията и начините на ревизия на конституцията.

Заклученията направени от автора са напълно логични и не могат да бъдат оценявани като едностранчиви. Повечето от тях са плод на творчески поглед и анализ на доц. К. Паев. Не мога да не се съглася, с последната и най-важната негова заключителна мисъл: „Търновската конституция действително се явява отражение на българският народностен дух, на неговите изконни ценности и идеали. Българската Конституция, макар и появила се последна сред тогавашните балкански конституции, успява да надживее всички тях и да се превърне в най-дълго дейвалата конституция на Балканите“.

В заключение искам да подчертая, че представеният текст и извършената изследователска работа ми дават основание и увереност да гласувам положително, тъй като трудът има всички качества за да бъде присъдена научната степен „доктор на историческите науки“ на доц. д-р Костадин Илиев Паев.

В. Търново

19.04.2018 г.

проф.дин Милко Палангурски